

Foto's Wytze Nauta

Zelf fokken met eigen stieren en een bio-KI opzetten

Bio-melkveefokkerij op gang

Al vele jaren wordt er gepraat over de ontwikkeling van een biologische melkveefokkerij. De meningen zijn vaak verdeeld. Maar lange discussies mogen niet langer de drempel zijn voor acties, dat vindt tenminste een tiental biologische melkveehouders van de netwerkgroep Duurzame Fokkerij. Deels fokken zij met eigen stieren op het bedrijf en daarnaast willen ze een biologische fokkerij-KI opzetten.

Visie op de fokkerij

Voor de plantenveredeling zijn een aantal jaren geleden de eerste regels ontwikkeld waarin een aantal vermeerderingstechnieken worden verboden en een biologische vermeerdering is geregeld. Wordt het niet tijd om ook in de melkveehouderij tot actie over te gaan? Tijdens een fokkerij-visieproject 'Biologisch fokken, een weg te gaan' (1999-2000) werd uit de discussies duidelijk dat veel melkveehouders de ontwikkeling van een biologische veefokkerij noodzakelijk vonden, vooral vanwege het indirecte gebruik van multiovatatie en embryotransplantatie (MOET) in de gangbare fokkerij. Verder werd vastgesteld dat het moeilijk was passende dieren voor biologische productieomstandigheden te selecteren uit het aanbod van gangbare fokstieren. De gang-

bare fokkerij is echter bijna geheel op MOET gebaseerd en daar komt nu het seksen van sperma en merkerselectie bij. Allemaal technologie waar de biologische beweging kritisch tegenover staat. Daarnaast is door onderzoek vastgesteld dat er een redelijk groot effect van genotype-milieu interactie

Kader 1

FAMILIETEELT

- Minimaal 4 nieuwe stieren per jaar
- Stieren steeds uit verschillende koefamilies
- Stieren evenredig inzetten over de veestapel
- Vermijd daarbij dat dezelfde dieren voorkomen in de eerste twee generaties van de te paren stier en koe

Voor meer info: www.natuurlijkefokkerij.nl/familieteelt

(GxE) tussen gangbare en biologische melkproductie bestaat. Dit houdt in dat sommige genotypes, oftewel dieren, verschillend reageren op milieuverschillen. Hierdoor is het voor extensieve biologische bedrijven moeilijk om de juiste stieren uit het gangbare stierenaanbod te selecteren. Wanneer je zoveel mogelijk melk wilt produceren uit ruwvoer en daarvoor een wat kleinere rondere koe wilt fokken met wat minder 'frame', dan zijn daar niet makkelijk Holstein-stieren voor te vinden. Vaak wordt dan gekruist met een ander ras.

Zelf fokken

Twaalf procent van de biologische melkveehouders neemt de fokkerij in eigen hand. Zij kopen een stier of fokken er een uit hun eigen beste koeien. De voortplanting is dan meteen 100% biologisch en bij gebruik van een stier uit eigen koeien is de keten ook voor de fokkerij gesloten. Hier komt echter wel het een en ander bij kijken. Stieren zijn gevaarlijke dieren waar nog steeds te veel ongelukken mee gebeuren. De makkelijkste manier is om de stier los bij de kudde te laten. Dit is nog het meest natuurlijk ook. Maar dan moet men goed de veiligheid in de gaten houden. Speciale huisvesting voor de stier (en) is veiliger. Het beste systeem is een ruim stierenhok met stro waarin de stier ook kan dekken.

De opfok van de stier is ook belangrijk. Hij heeft veel aandacht nodig en moet van begin af aan weten wie de baas is. Als een stier lastig of gevaarlijk wordt, kan hij het beste het veld ruimen. Bij gebruik van een aangekochte stier of een stier uit de eigen kudde is het heel belangrijk dat er niet te veel inteelt ontstaat. Bij aankoop van een stier denkt men vaak inteelt te vermijden. Maar via de vaderlijn is de kans op een te hoge verwantschap aanwezig, omdat veel bedrijven dezelfde fokstieren gebruiken. Een mooie manier om dit te voorkomen is een 'fokcirkel' (zie: Kader 1) of familieteelt (zie: Kader 2). In de fokcirkel geeft elk bedrijf elk jaar een stier uit een van de betere koeien door aan het volgende bedrijf. Bij familieteelt wordt met meerdere stieren per bedrijf gewerkt.

Biologische KI

Het klinkt onlogisch, 'biologische-KI', want hoe kun je nu iets kunstmatig biologisch noemen? Maar dat elk bedrijf met dekstieren gaat werken, is ook een utopie. Daarvoor is de melkveehouderij te veel verwend met de KI-technologie en weten veel veehouders ook niet meer met stieren om te gaan. En dat is zeer gevaarlijk.

De netwerkgroep Duurzame Fokkerij ziet dat in en ziet daarnaast ook dat wanneer niemand het gaat doen, het ook nooit van de grond komt. Daarom wil deze groep veehouders/fokkers stieren gaan selecteren uit de biologische populatie en deze inzetten via KI. Het bedrijf KI-De Toekomst van Ben Meijerink kan hiervoor sperma van een stier invriezen dat verhandelbaar is. Dat kost €2600,- per stier voor 1000 doses. De kunst is dan natuurlijk om tot een goed aanbod van stieren te komen en veehouders over te halen de aangeboden stieren te gaan gebruiken. Het is in de KI-wereld vaak net als in de supermarkt: de wil is er wel om biologisch in te kopen, maar men doet het toch niet. De

Jerseys bij Van de Voort, Lunteren

initiatiefnemers hopen dat dit bij hun collega's wat anders ligt. De 'door de boer, voor de boer'-aanpak heeft hopelijk een positief effect. Het aanbod van stieren moet langzaam opgebouwd worden en zo mogelijk in handen blijven van veehouders zelf. Een 'koud' systeem is het voordeligst. Hierbij wordt de stier na spermawinning afgevoerd. Per stier zullen maximaal 3000 doses sperma worden ingevroren, zodat er geen wachtperiode hoeft te worden betaald. Stieren kunnen natuurlijk altijd terug naar een bedrijf om daar te dekken.

Fokdoel

Er is veel diversiteit tussen biologische bedrijven. Een veehouder die zelf fokt, heeft zijn eigen fokdoel, maar over de bedrijven heen is dat anders. Toch is het fokdoel in grote lijnen gelijk voor de meeste bedrijven. De nadruk ligt op biologische bedrijven voor 70% op functionele kenmerken en 30% op productie. Van het NRS kunnen de fokwaarden opgevraagd worden van koeien op biologische bedrijven. Daarmee kan men op zoek naar stiermoeders en stieren. Echter, in de fokkerij is niet alleen het schatten van fokwaarden belangrijk, maar ook waar de stier vandaan komt en wat de moeder en grootmoeders van de stier hebben geproduceerd. De netwerkgroep kiest voor stieren met een hoge levensproductie in de afstamming (zie: Profiel in Kader 2). Hiermee ligt automatisch de nadruk op functionaliteit omdat een hoge levensproductie dat met zich meebrengt. Door stieren te selecteren uit het biologische milieu, denkt de groep meer passende stieren te kunnen aanbieden voor de biologische productie. Daarnaast komen de stieren uit het biologische milieu waar geen ET plaatsvindt en minimaal antibioticum wordt gebruikt. ■

Kader 2

PROFIEL STIERMOEDER

- Duidelijke hoge levensproductie in moederlijn
- Eiwitpercentage minimaal 3,2% en duidelijk hoger dan stalgemiddelde
- Maximaal 0,8% verschil tussen percentage vet en percentage eiwit
- Exterieur type, uier en benen ≥ 84 , exterieur totaal ≥ 85
- Tussenkalf tijd ≤ 380 dagen
- Minstens 3 keer normaal gekalfd
- Geen belangrijke gebruiksproblemen
- Geen fysiologische problemen (slepemde) melkziekte
- Geen hoog celgetal of mastitis/niet behandeld met antibiotica
- Triple A-code gewenst

'Dat elk bedrijf met dekstieren gaat werken, is ook een utopie. Daarvoor is de melkveehouderij te veel verwend met de KI-technologie.'